

Árpád-kori műemlék Ipolybalogon

Ipolyságtól alig húsz kilométerre kelet felé, az Ipoly jobb partján terül el Ipolybalog. A falu szélén, a település legmagasabb pontján áll immár nyolc évszázada parányi temploma.

A község nevét először egy 1232-ből származó irat említi Balug néven. Templomát is valószínűleg ebben az időben emelték. Az épület megőrizte eredeti formáját, noha a letűnt századok változtattak is vonásain. Századunk elején pl. befalazták egykori főbejáratát, amelyre és a keleti oldalon befalazott román kori ablakra is, csak a templom felújítása során, 1978-ban bukkanak rá.

A helyreállítási munkálatokra az utolsó órában került sor. Végül is sikerült megmenteni a Szlovákia területén lévő egyik legrégebbi román kori építészeti emléket. Kicserélték a tetőszerkezetet, új vakolat került a falra, itt-ott láthatóvá vált az eredeti falazat. Belsejében is történtek változások: kicserélték az orgonát, a fapadokat s restaurálták a kórúst díszítő barokk festett táblaképeket.

A templom külön érdekessége a tornyát ékesítő magyar királyi korona mása. Miért került kereszt helyett korona a torony tetejére? Erre a kérdésre írásos, tehát bizonyítható választ nem lelünk. A néphagyomány ellenben „pontos” magyarázattal szolgál. A monda szerint Szent István koronáját egyik menekítése közben a XIV. század elején egy éjszakán át ebben a templomban őrizték. Ennek emlékére kerülhetett a korona a templom tornyára.



Hogy a templomot valamikor erődként is használták, mutatja a köréje húzott, lőrészekkel el-
látott védőfal. Az ajtót díszítő faragás mestermunkáról vall. Egy falubéli parasztember, Rados
Imre művészi érzékét dicséri. Készítette 1896-ban. A két felső ajtóablát Jézus és Mária szíve
s a következő feliratok díszítik: „Oh édes Jézusunk szíve Add hogy forrón szeressünk”, illetve
„Szűz Mária édes szíve Légy a mi menedékünk”. A bal alsó ajtóablát az országcímer és a
királyi korona díszíti a következő szöveggel: „Oh anyánk Mária áld meg országunkat, Hű
magyar népedet, és jó királyunkat”. A jobb alsó táblán Hont vármegye címerét látjuk s az
alábbi szöveg olvasható rajta: „Árpád apánk vérrel szerzvé e drága hont, Küzdj érte hűséggel
vitéz vármegye Hont.”

A község öreg temetőjében magára hagyatottan várta sorsa beteljesülését egy, a XVIII. szá-
zadban épített barokk kápolna. Am az ipolybalogiak ezt is megmentették, 1983 tavaszán a ká-
polna helyreállítási munkálatai is befejeződtek.

Művelődéstörténeti szempontból mindkét műemlék maradandó értékű. Az utókor bizonyára
hálával gondol az ipolybalogiakra, akik munkájukkal tovább éltetik múltunk ritka és betses
emlékeit.

Z. Urbán Aladár

Török emlékek a gasztonyi római katolikus templomban

Vas megye a hosszabb-rövidebb ideig tartó átvonulások és betörések kivételével sohasem
állt török megszállás alatt. Ezért érdekes, hogy a körmendi járás egyik kisközségében, Gasz-
tonyban, török emlékeket találunk. Közülük kettő a katolikus templomban van.

Az egyik, a *keresztelőkút talapzata*, a hagyományokon kívül díszítésmódja is idegen erede-
tére utal. Azt, hogy eredetileg milyen célt szolgálhatott, nem lehet biztosan tudni. Sokkal fel-
tűnőbb a kórus alatt, a bejáratától jobbra levő *márványoszlop*, amin arab betűs, török nyelvű
felirat áll. Jelentése Hüssein Namik Bey török történész szerint a következő: „Az elhunyt,
Istenben boldogult és Isten kegyelmére utalt volt nagyvezér Izzet Mehmed basának lelki nyu-
galmára. (A Koránból olvassátok.) 1198. Redsel hó 13.” Izzet Mehmedet a hagyomány sokáig
egy, az 1664-es szentgotthárdi csatában részt vett Mehmed nevű pasával azonosította. Akkor
valóban átvonultak a vidéken a törökök. A név mellé szép történetet is kanyarítottak, ami rő-
viden abban áll, hogy a csatában megsebesült pasát Gasztonyban ápolják, a sereg visszavonu-
lása után is itt marad, magyar lányt vesz feleségül, mohamedán hitét megtartja, még mecsetet
is épít. Természetesen az egésznek semmi köze a valósághoz, legfőképp azért, mert az iszlám
időszámítás szerint 1198 nálunk 1820-nak felel meg. A titok nyitja az oszlop talapzatán levő
kötéltábláról kideríthető:

Tauruno

Vietr. Armis. Jos. II. Aug.

Capto

Jos. Boros de Rákos S. C. R. A. M.

E Cons R. L. H. Consiliarius Et Supe

Camp. Pr. Comiss. Servic. Ecclae

Goston D. D. A. MDCCCLXXXIX.

Vagyis: „Zimonynak II. József győzelmes hadai által történt bevételekor Rákosi Boros Jó-
zsef ő császári és apostoli királyi felsége helytartó tanácsának egyik tanácsosa a gasztonyi
egyháznak adta az 1789. évben.”

Irodalom: *Vakarcs Kálmán:* A szentgotthárd—muraszombati járás ismertetése, 1939.
215—218. old. — *Uő.:* Török emlékek Gasztonyban, I—II. Vasvármegye, 1929. ápr. 5.,
1929. ápr. 6. — A török tudós levele (*Hüssein Namik Bey*) Vasvármegye, 1929. ápr. 10.
— *Hüssein Namik Bey:* Gasztonyi török emlékek. Vasvármegye, 1925. ápr. 16. — *Porko-
láb István:* Gasztonyi török emlékek. Vasvármegye, 1929. május 26. — *Dezső Lipót:*
Az én szülőföldem. Két szentgotthárdi fiú barangolása Vas megyében. Szombathely,
1933.